

TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH BO'YICHA O'ZBEKISTON-YUNESKO MUNOSABATLARI

Jasmina Rustamova

O'zbekiston jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti

Siyosatshunoslik yo'nalishi 2-bosqich talabasi

jasminarustamova194@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada O'zbekiston va YUNESKO o'rtasida olib borilayotgan hamkorlikning bir qismi hisoblangan fan va ta'limga alohida e'tibor qaratiladi. Hamkorlik doirasida ta'limni rivojlantirish yo'lida qabul qilinayotgan islohotlar loyihasi, strategiyalar va sa'y-harakatlar batafsil o'rganilib tahlil qilinadi. O'zbekistonning ta'lim tizimi va ushbu xalqaro tashkilot bilan hamkorligining kelgusidagi istiqbollari ko'rib chiqilib, xulosalar taqdim etiladi.

Kalit so'zlar: *YUNESKO, hamkorlik, xalqaro e'tirof, fan va madaniyat diplomatiyasi, BRM (Barqaror Rivojlanish Maqsadlari), ta'lim grandlari.*

UZBEKISTAN-UNESCO RELATIONS ON THE DEVELOPMENT OF EDUCATION

Jasmina Rustamova

University of Journalism and Mass Communications of Uzbekistan

2nd year student of political science

jasminarustamova194@gmail.com

ABSTRACT

In this article, special attention is paid to science and education, which are part of the cooperation between Uzbekistan and UNESCO. Within the framework of cooperation, the draft reforms, strategies, and actions being taken to develop education will be thoroughly studied and analyzed. Existing problems related to science and education will be fully covered, optimal solutions and proposals will be provided, and further prospects for cooperation will be considered, and conclusions will be presented.

Keywords: *UNESCO, cooperation, international recognition, diplomacy in science and culture, SDGs, educational grants.*

ОТНОШЕНИЯ МЕЖДУ УЗБЕКИСТАНОМ И ЮНЕСКО В ОБЛАСТИ РАЗВИТИЯ ОБРАЗОВАНИЯ

Жасмина Рустамова

Студентка 2-го курса факультета политологии Университета
журналистики и массовых коммуникаций Узбекистана

jasminarustamova194@gmail.com

АННОТАЦИЯ

В данной статье особое внимание уделяется науке и образованию, которые являются частью сотрудничества между Узбекистаном и ЮНЕСКО. В рамках сотрудничества будут подробно изучены и проанализированы проекты реформ, стратегии и усилия, принимаемые для развития образования. Подробно освещаются существующие проблемы, связанные с наукой и образованием, даются оптимальные решения и предложения, рассматриваются дальнейшие перспективы сотрудничества и представляются выводы.

Ключевые слова: ЮНЕСКО, сотрудничество, международное признание, дипломатия науки и культуры, ЦУР (Цели устойчивого развития), образовательные гранты.

KIRISH

Ta'lim – bu nafaqat individual taraqqiyotning balki jamiyat va davlat muvaffaqiyatining kaliti hisoblanadi. Zamonaviy dunyoda ta'lim tizimlarini yangilash, isloh qilish va uni jahon standartlariga moslashtirish zarurati tobora o'sib bormoqda. O'zbekiston ham boshqa yetakchi davlatlar qatorida bu borada keng qamrovli islohotlarni amalga oshirib, ta'lim tizimini modernizatsiya qilishga bel bog'lagan. Shuningdek, globallashuv jarayoni hamda mavjud va yangi vujudga kelayotgan turli xil tabiiy, sun'iy tahdidlar davlatlar o'rtasida kuchli hamkorlikni taqozo etadi. YUNESKO bilan hamkorlik, ayniqsa, ta'linga zamonaviy yondashuvlarni joriy etishda katta ahamiyatga ega. Bu hamkorlikni yo'lga qo'yishda davlatimiz rahbarining olib borayotgan diplomatiyasi va pragmatik tashqi siyosatining hissasi katta. Ammo shunga qaramasdan, ta'lim tizimimiz bilan bog'liq muammolar to'raligicha o'z yechimini topgani yo'q. Shu boisdan, O'zbekistonning global miqyosda ta'limning sifatini oshirishga bo'lgan intilishining natijasi sifatida, ayniqsa YUNESKO kabi xalqaro tashkilotlar bilan samarali hamkorlikni yo'lga qo'yish orqali ta'lim tizimimizga yangi texnologiya va investitsiyalarni olib kirish mumkin bo'ladi. YUNESKO – BMTning ta'lim, fan va madaniyat masalalari

bo'yicha ixtisoslashgan tashkiloti bo'lib, uning maqsadi butun dunyo bo'ylab ta'lim tizimlarini rivojlantirish, madaniyatlarni saqlash va ilm-fan sohasidagi hamkorlikni kuchaytirishdir.

YUNESKO bu o'zi qanday tashkilot?

YUNESKO ikkinchi jahon urushi tugaganidan keyin birgalikda qanday jamiyat qurishni xohlayotganimizni hal qilish uchun tashkil etilgan. 1942-yildayoq global yetakchilar ta'lim, madaniyat, fan va axborotdan foydalanib, mustahkam tinchlik o'rnatadigan tashkilotni tasavvur qila boshladilar.

Yillar davomida YUNESKO butun dunyo bo'ylab hayotni tubdan yaxshilagan va o'z vakolatlari sohasidagi global harakatlarni shakllantirgan tashabbuslarni butun mamlakat bo'ylab ta'lim va ilmiy dasturlar, sunami haqida ogohlantirish tizimlarini yaratish va Jahon merosi g'oyasi orqali amalga oshirdi.¹ YUNESKO 1945-yili 16-noyabrda tashkil etilib hozirda 194 ta a'zo davlat va 11 ta assotsiatsiyalashgan a'zoga ega.

YUNESKO manfaatdor tomonlarni 2030-yilgacha bo'lgan Barqaror Rivojlanish kun tartibi va xususan, Barqaror Rivojlanish Maqsadi 4 (SDG 4) tomonidan belgilangan maqsadlar atrofida birlashtirish orqali ta'lim sohasidagi o'zgarishlarni katalizatsiya qilish vakolatiga ega. Tashkilot ushbu ta'lim kun tartibini - global, mintaqaviy va milliy miqyosda - amalga oshirish, muvofiqlashtirish, moliyalashtirish va ko'rib chiqish ustida ishlaydi, bu esa barcha uchun bir xil ta'lim imkoniyatini ta'minlashga qaratilgan. YUNESKO o'zining davlatlar va tashkilotlarni birlashtirish vakolatidan foydalanib, 2022-yil iyun oyida COVID-19 pandemiyasidan keyingi davrda ta'lim tizimini yangilashga qaratilgan muhim tashabbusni amalga oshirdi. Shu doirada YUNESKO bosh qarorgohida Ta'limni o'zgartirishdan oldingi sammit (TES) tashkil etildi. Ushbu tadbirda 154 nafar ta'lim vaziri va 2000 ga yaqin ishtirokchi qatnashib, ta'limga yangi yondashuvlarni muhokama qildilar. Sammitning asosiy maqsadi Barqaror Rivojlanish Maqsadi 4 (SDG 4)ga erishishga to'sqinlik qilayotgan muammolarni hal etish va yoshlarni ta'lim sohasidagi global o'zgarishlarga faol jalb etishdan iborat bo'ldi.

Tarixdagi ta'lim sohasidagi eng katta o'zgarishga sabab bo'lgan pandemiya, 1,6 milliard bola va yoshlarning ta'lim olishiga ta'sir ko'rsatdi va mavjud ta'lim tengsizligini chuqurlashtirdi, shoshilinch o'zgarishlar va innovatsiyalar uchun ogohlantirish va uyg'otuvchi chaqiriq bo'lib xizmat qildi, 2022-yil sentabr oyida BMTning Ta'limni o'zgartirish sammitiga turtki bo'ldi.²

¹ <https://www.unesco.org/en/brief/history?hub=171411>

²

<https://www.unesco.org/en/education/action#:~:text=At%20the%20end%20of%20this,Assembly%20on%2016%20November%201945.>

O‘zbekistonning YUNESKOga a‘zo bo‘lishi

Bugungi kunda O‘zbekiston ta‘lim, fan, madaniyat va innovatsiyalar sohasida xalqaro hamjamiyat bilan hamkorlikni izchil mustahkamlashda davom etmoqda. Bu jarayonda mamlakatning YUNESKO bilan hamkorligi alohida o‘rin tutadi. O‘zbekiston 1993-yilda YUNESKOga a‘zo bo‘ldi – bu milliy ta‘lim tizimi, ilmiy salohiyat va boy madaniy merosni global intellektual makonga integratsiya qilish yo‘lini ochgan tarixiy qadamdir. 1996-yilda Toshkentda YUNESKO vakolatxonasining ochilishi ikki tomonlama munosabatlarda yangi bosqichni boshlab bergan hodisa bo‘ldi. Ushbu hamkorlik davomida O‘zbekiston ta‘lim, fan, madaniyat va sport sohalarida xalqaro normalar va tamoyillarni izchil joriy etib kelmoqda. Bu yo‘nalishdagi muhim qadamlardan biri 1997-yilda ta‘lim tizimida tenglik va adolatni ta‘minlashga qaratilgan 1960-yilgi Ta‘limdagi kamsitishga qarshi konvensiyaning ratifikatsiya qilinishi bo‘ldi. Xuddi shu yili O‘zbekiston 1989-yilgi Texnik va kasb-hunar ta‘limi to‘g‘risidagi konvensiyaga ham qo‘shildi, bu esa yoshlarning zamonaviy kasblar va amaliy ko‘nikmalarni egallash imkoniyatlarini kengaytirishga, ta‘limni real hayot bilan chambarchas bog‘lashga hissa qo‘shdi.³

O‘zbekiston va YUNESKO o‘rtasidagi hamkorlikning eng samarali yo‘nalishlaridan biri YUNESKO kafedralarining tashkil etilishi va faoliyatidir. Hozirda mamlakat bo‘ylab oliy ta‘lim muassasalarida to‘qqizta YUNESKO kafedrasi faoliyat yuritmoqda. Ularning har biri ta‘lim, fan, madaniyat, kommunikatsiya va axborot sohalarida xalqaro hamkorlikni mustahkamlashga, shuningdek, tadqiqot salohiyatini rivojlantirish va barqaror rivojlanish tamoyillarini ilgari surishga hissa qo‘shadi.

YUNESKO kafedralari 1992-yilda universitetlar o‘rtasida tajriba va bilim almashinuvini rag‘batlantirish va global akademik hamkorlikni kengaytirish maqsadida ishga tushirilgan UNITWIN (Universitetlarning egizaklashishi va tarmoqlari) dasturi doirasida tashkil etilgan. Bugungi kunda tarmoq dunyoning 114 mamlakatida 700 dan ortiq kafedra va tadqiqot markazlarini birlashtiradi.⁴ Bunday hamkorlikning yorqin namunasi sifatida Urganch davlat universitetining Barqaror rivojlanish uchun ta‘lim bo‘yicha YUNESKO kafedrasini misol qilib ko‘rsatsak bo‘ladi. Kafedra o‘z tarkibiga professor o‘qituvchilar, bakalavr va magistr talabalarini olib, turli xil tadbir va konferensiyalarni tashkil etadi.

2018-yildan buyon o‘tkazib kelinayotgan “InnoWeek.Uz” Xalqaro innovatsion g‘oyalar haftaligi davlatimiz yoshlarida yangi ilmiy g‘oyalarning shakllanishiga,

³ <https://gk-usbekistan.de/de/2025/10/30/deutsch-english-building-peace-through-knowledge-uzbekistans-expanding-cooperation-with-unesco/>

⁴ <https://gk-usbekistan.de/de/2025/10/30/deutsch-english-building-peace-through-knowledge-uzbekistans-expanding-cooperation-with-unesco/>

barcha sohalarida, xususan Qishloq xo'jaligi va biznesni rivojlantirish borasida zamonaviy texnologiya va investitsiyalarni jalb etishiga katta hissa qo'shmoqda.

Yosh olimlar o'z g'oya va takliflari orqali zamonaviy muammolarga yechim izlash, inson farovonligiga xizmat qiluvchi texnologiyalarni ishlab chiqish, tabiat va jamiyat o'rtasidagi uyg'unlikni rivojlantirish orqali boshqalarni ilhomlantiradilar.

YUNESKOning ezgu shiori "Ta'lim, fan va madaniyat orqali tinchlikni o'rnatish" deb e'lon qilganidek, bu tamoyil bugungi kunda O'zbekiston siyosatining ham axloqiy, ham amaliy mohiyatini o'zida mujassam etgan. Millat, ma'rifat va ilm-fan orqali tinchlik, taraqqiyot va farovonlikni mustahkamlab, qat'iyat bilan oldinga siljishda davom etmoqda.

O'zbekiston – YUNESKO ta'lim sohasidagi hamkorlikdagi muvaffaqiyat hikoyalari chuqur ildizlarga ega va Prezident Shavkat Mirziyoyev davrida boshlangan keng ko'lamli ijtimoiy-iqtisodiy islohotlarda kuchli asosga ega. Asosiy islohotlardan ba'zilari:

- Yangi o'quv dasturi: O'quv dasturida tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish ko'nikmalari va amaliy ko'nikmalarga e'tibor qaratilgan bo'lib, talabalarni ish bozoriga tayyorlash uchun mo'ljallangan.

- Raqamlashtirish: Hukumat ta'lim tizimini raqamlashtirish bo'yicha keng qamrovli dastur boshladi, jumladan, o'qitish va baholash uchun onlayn platformalarni ishlab chiqish.

- O'qituvchilar tayyorlash: Hukumat o'qituvchilar tayyorlashga sarmoya kiritib, mavjud o'qituvchilarni qayta tayyorlash va yangi o'qituvchilarni yollashni oshirdi.

- Infratuzilmani rivojlantirish: Hukumat maktab infratuzilmasini rivojlantirishga, jumladan yangi maktablar qurilishi va mavjud maktablarni ta'mirlashga sarmoya kiritgan.

- Xalqaro hamkorliklar: Hukumat almashinuv dasturlari va qo'shma tadqiqot tashabbuslarini rivojlantirish uchun yetakchi xalqaro universitetlar bilan hamkorlik o'rnatgan. Bu O'zbekistonda ta'lim sifatini yaxshilashga va talabalar uchun xorijda o'qish imkoniyatlarini oshirishga yordam berdi.

- Erta bolalik ta'limiga e'tibor: Hukumat erta bolalik ta'limiga ko'proq e'tibor qaratgan, chunki bolalar rivojlanishida erta o'rganishning ahamiyati e'tirof etilgan.

- Ta'limga kirish: Hukumat ta'limga kirishni oshirdi, ayniqsa kam ta'minlangan qatlamlardan bo'lgan qizlar va bolalar uchun. Bunga stipendiyalar, maktab transporti va boshqa yordamlarni taqdim etish kiradi, shunda barcha bolalar sifatli ta'lim olish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Umuman olganda, ushbu islohotlar O'zbekistonda ta'lim tizimini zamonaviylashtirish va o'quvchilarni XXI asrda muvaffaqiyatga erishish uchun zarur ko'nikmalar bilan ta'minlashga qaratilgan.⁵

Shuningdek xorijiy universitetlarning filiallari ham O'zbekistonda ochilgan bo'lib, bular qatoriga Toshkent Xalqaro Vestminster Universiteti (Westminster International University in Tashkent) 2002-yil, Singapur menejment instituti (Management Development Institute of Singapore) 2007-yil, Turin Politexnika Universiteti filiali (Turin Polytechnic University in Tashkent) 2009-yil, M.V. Lomonosov nomidagi Moskva Davlat Universiteti filiali 2006-yilda, G.V. Plexanov nomidagi Rossiya Iqtisodiyot Universiteti filiali 2002-yilda tashkil etilgan.

O'zbekiston – YUNESKOning boshqa sohalarda hamkorligi

O'zbekistonning YUNESKO bilan hamkorligi nafaqat ilm-fan va ta'lim sohasida, balki madaniy merosni asrash va turizmni rivojlantirishda ham muhim tayanch bo'lib xizmat qilmoqda.

Bugungi kunda O'zbekistonda joylashgan yettita obyekt, jumladan, uchta transchegaraviy obyekt YUNESKOning Jahon merosi ro'yxatiga kiritilgan. Ushbu obyektlarning har biri sayyohlik yo'nalishlarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi, xalqaro sayyohlar oqimining ko'payishiga hissa qo'shadi va biznes, mehmondo'stlik sohasi, xizmat ko'rsatish sohalari va transport infratuzilmasi uchun yangi imkoniyatlar ochadi.⁶ Xivadagi Ichan Qal'a – o'rta asr Sharq shaharchasi muhitini saqlab qolgan ochiq osmon ostidagi muzey shahri hisoblanib, unga sayohat qilar ekansiz, o'zingizni XIX asr Islom me'morchiligiga tushib qolgandek his qilasiz. Uzoq tarixga ega Buxoro shahri esa o'zining Ismoil Somoniy maqbarasi, ulug'vor XVII asr madrasalari va tarixiy minoralari bilan xorijiy sayyohlarni o'ziga tortadi. Madaniyatlar chorrahasi sifatida tan olingan Samarqand sivilizatsiyalar yaqinlashuvining ramzi bo'lib qolmoqda. Registon ansambli, Go'ri Amir va Shohi Zinda maqbaralari, Ulug'bek rasadxonasi O'zbekistonning eng mashhur yodgorliklari sifatida keng tan olingan bo'lib, mamlakatni jahon sahnasida namoyish etadi.⁷

O'zbekiston YUNESKO bilan hamkorlikda milliy nomoddiy madaniy merosni asrash va targ'ib etishga alohida e'tibor qaratib kelmoqda. Xususan, Navro'z bayrami 2009-yilda, Shashmaqom (maqom san'ati) 2008-yilda, O'zbek va qoraqalpoq jamoalarining madaniy merosining ajralmas qismi bo'lgan baxshichilik san'ati 2021-yilda, shuningdek Askiya san'ati 2014-yilda YUNESKOning Nomoddiy madaniy meros ro'yxatiga kiritilgan. Bu e'tirof xalqimizning boy ma'naviy merosi xalqaro

⁵ <https://www.unesco.org/en/articles/bright-partnership-quality-education-uzbekistan-uzbekistan-and-unescos-joint-efforts>

⁶ <https://www.uzembassy.uk/news/1529>

⁷ <https://www.uzembassy.uk/news/1529>

miqyosda tan olinganini ko'rsatadi. Ushbu an'analar va san'at turlarini saqlab qolish, ularni yosh avlodga yetkazish hamda dunyoga targ'ib qilish YUNESKO bilan hamkorlikning muhim yo'nalishlaridan biridir.

Palov pishirish madaniyati va an'analari 2016-yilda YUNESKOning Reprezentativ ro'yxatiga kiritilgan bo'lib, ushbu sevimli taom O'zbekiston nomoddiy merosining muhim qismi sifatida e'tirof etilgan. Palov har qanday bayramning ajralmas qismidir – to'ylarda, xotira marosimlarida, oilaviy yig'ilishlarda va milliy bayramlarda tortiladi. Diniy marosimlarda uni muhtojlarga taqdim etish ham odat tusiga kiradi.

Boysun (Boysun) madaniy makoni 2001-yilda Insoniyatning og'zaki va nomoddiy merosining durdonasi sifatida tan olinganidan so'ng, 2008-yilda YUNESKOning Insoniyatning nomoddiy madaniy merosi representativ ro'yxatiga kiritilgan.

O'zbekistonning Surxondaryo viloyatida joylashgan Boysun — Hindistonga olib boradigan Ipak yo'lida karvonlar o'tgan qadimiy chorraha. Bu tuman nafaqat o'zining boy nomoddiy merosi, balki Teshik-Tosh g'ori, Buyuk Aleksandr davriga oid qal'alar va ajoyib Darband kanyoni kabi ajoyib arxeologik yodgorliklari bilan ham mashhur.⁸

XULOSA

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, O'zbekistonning YUNESKO bilan hamkorligi ta'lim, madaniyat, ilm-fan va turizm sohalarini qamrab oladi. Bu hamkorlik nafaqat xalqaro darajada mamlakatimizni tanitishda, balki uning madaniy merosini saqlashda ham katta ahamiyat kasb etmoqda. YUNESKO tomonidan asrab qolingani Butunjahon merosi obidalarining rivojlanishi O'zbekistonning turizm sohasini oshirishga xizmat qilmoqda. O'zbekiston va YUNESKO o'rtasidagi bu hamkorlik kelajakda yanada kengayishi va yangi strategik loyihalar bilan mustahkamlanishi kutilmoqda. Yoshlarni ta'lim va ilm-fan sohasida global miqyosda qamrab olish, talab va takliflarini hukumat doirasida eshitib, hal qilish, yangi texnologiya va investitsiyalarni olib kirishda ko'maklashishimiz, shuningdek, turizmni rivojlantirish uchun yangi imkoniyatlar yaratish, eng muhim vazifalardan biridir. Qabul qilinayotgan qarorlar va islohotlar loyihasining ijodkorligi barcha tizimlarning quyi pog'onasigacha yetib borolsagina, ta'lim tizimimizda barqaror o'sish, yoshlar faoliyatida jo'shqinlikni shu bilan birga o'zbek madaniyatiga bo'lgan qiziqishning ortishini kuzatishimiz mumkin. Bu natijaga erishish uchun avvalo xalqimizning qo'llab-quvvatlovi, boshqaruv faoliyatida samarali va tizimli yondashuv, xalqaro

⁸ <https://www.advantour.com/uzbekistan/culture/intangible-cultural-heritage-unesco.htm>

tashkilotlar bilan uzoq muddatli hamkorlik, shuningdek davlat va jamiyatning o‘zaro aloqalari kuchayishi zarur.

FOYDALANILGAN MANBAALAR

1. <https://www.unesco.org/en/brief/history?hub=171411>
2. <https://www.unesco.org/en/education/action#:~:text=At%20the%20end%20of%20this,Assembly%20on%2016%20November>
3. <https://gk-usbekistan.de/de/2025/10/30/deutsch-english-building-peace-through-knowledge-uzbekistans-expanding-cooperation-with-unesco/>
4. <https://www.unesco.org/en/articles/bright-partnership-quality-education-uzbekistan-uzbekistan-and-unescos-joint-efforts>
5. <https://www.uzembassy.uk/news/1529>
6. <https://www.uzembassy.uk/news/1529>